

ABİDİN DİNO

YEDİTEPE
ÖYKÜLERİ

ÖYKÜ

♥
CAN

4.
BASKI

ABİDİN DİNO
YEDİTEPE
ÖYKÜLERİ

© 2007, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2007

4. basım: Ocak 2017, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Ferit Edgü

Kapaktaki desen: Abidin Dino (*Esrarkeşler'den*)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No: 81/25-26

Topkapı-İstanbul

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-0897-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750708978

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

ABİDİN DİNO
YEDİTEPE
ÖYKÜLERİ

ÖYKÜ

Abidin Dino'nun Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Kısa Hayat Öyküm, 2007

Sinan / Bir Düşsel Yaşamöyküsü, 2007

Sensiz Her Şey Renksiz (Güzin Dino'yla birlikte), 2007

ABİDİN DİNO, 1913'te İstanbul'da doğdu. Çocukluğu İsviçre ve Fransa'da geçti. 1925'te ailesiyle birlikte döndüğü İstanbul'da, Robert Kolej'deki öğrenimini yarıda bırakarak resim, karikatür ve edebiyatla uğraşmayı seçti. İlk karikatür ve desenleri 1930'larda *Yarın* gazetesinde, ilk yazıları *Artist* dergisinde yayınlandı. Dino, 1933'te, sanatçı arkadaşlarıyla birlikte D Grubu'nun oluşumuna katıldı. 1934'te Atatürk'ün isteğiyle sinema öğrenimi görmek üzere Leningrad'a (Petersburg) gitti. 1930'ların sonlarında Paris'te Gertrude Stein, Tristan Tzara ve Pablo Picasso gibi sanatçılarla dostluklar kurdu. 1938'de Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul'da Avni Arbaş, Selim Turan, Nuri İyem gibi ressamlarla birlikte Liman Sergisi'ni düzenledi. Bu dönemde çeşitli dergilerde yayımlanan yazı ve desenleriyle yeni bir gerçekçilik kavramı üstünde durdu. 1941'de İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nca önce Mecitözü'ne, ardından Adana'ya sürgüne gönderildi. 1952'de Paris'e yerleşti ve yaşamını orada sürdürdü. Paris'teki yaşamı boyunca Türk kültürüyle bağlantısını koparmadan ve Avrupa'daki güncel sanat gelişmelerini, yeni eğilimleri izleyerek özgün bir çizgi oluşturdu. Resimleri dünyanın dört bir yanında resmî ve özel koleksiyonlarda yer alan Dino, aralarında Pertev Naili Boratav'ın *Türk Masalları*, Nâzım Hikmet'in *Kuvayı Milliye Destanı* ve Yaşar Kemal'in *Deniz Küstü* adlı yapıtlarının da bulunduğu pek çok kitabı resimledi. 1993'te Paris'te öldü.

İçindekiler

Sunu	11
YEDİTEPE ÖYKÜLERİ	
I. Öykü	17
II. Öykü	27
III. Öykü	35
IV. Öykü	45
V. Öykü	51
DİĞER ÖYKÜLER	
Cinnet	63
Korku	67
Kutu	71
Balıkpazarlı Sineğin İnanılmaz Serüveni	75
Konserve Kutusu	79
Köpek-Köpöğlü Köpekler	85
Kaynakça.....	87

Sunu

Abidin Dino, ölümünden sonra da bizleri şaşırtmaya devam ediyor.

Eller ve özellikle *Pera Palas*'tan sonra yayımlanan, uzun yıllar boyunca çeşitli aralıklarla dönüp dönüp yazdığı *Sinan*'ın düşsel yaşamöyküsünün ardından gelen *Toplu Yazıları*, ölümüne değin yakın çevresi dışında pek bilinmeyen yazarlık yönünü öne çıkardı Dino'nun.

Abidin, yaşamı boyunca sürekli yazdı ve çizdi. Ölene değin: Sözcüğün gerçek anlamında, son nefesine değin, belki ilk kez titreyen eline karşın, küçücük not defterlerine notlar düşmeyi, desenler çizmeyi sürdürdü.

Bu kitapçıkta yer alan beş öykü ise çok eskilerden geliyor. 1930'lardan.

Yeditepe başlığını taşıyan ilk öykünün yayım tarihi 1934. Dönemin önemli dergisi *Servetifünun*'un 2258-573. sayısında yayımlanmış. Demek ki, bu öyküyü yazdığında Abidin, yirmi bir-yirmi iki yaşlarında. Sait Faik henüz ilk kitabı *Semaver*'i (1936) yayımlamamış.

İkinci öykü Kasım 1934'te gene *Servetifünun*'da (ama artık adı *Uyanış*), üçüncüsü 1939'da *Yeni S.E.S.*, dördüncüsü 1940'ta *Yeniyol*'da, beşincisi gene 1940'ta ama bu kez *Küllük*'te yayımlanmış.

Abidin'in 1934'te Sovyetler Birliği'ne gittiğini biliyoruz. 1937 sonuna değin bu ülkede kalan Abidin, buradan Paris'e gitmiş, 1938'de yurda dönmüştü. Bu durumda, bu öykülerin ilk ikisini yurtdışından göndermiş olması gerekiyor gibi. Ama

bunun doğruluğundan kuşku var. Yayımlanış tarihleri altı yıllık bir süreye yayılmış da olsa, dikkatli bir okur, bunların uzun aralıklarla yazılmamış olduğunu kolaylıkla görür. Daha ilk öyküde, derginin düştüğü *neşredilmemiş kitabından*, bir sonrakinde *yakında neşredilecek kitabından* notları da, bu görüşümü doğruluyor.

Kanımcı, bu beş küçük öyküyü, yazıldıkları dönem ve o dönemin Türk yazını göz önünde tutularak değerlendirmek gerektir.

Bu değerlendirmeyi yaptığımızda şaşırtan bir olguyla karşılaşırız: O dönemin Türk öykücülüğünde, bu öykülerin benzeri yok. (Belki, Sait Faik'in *Semaver*'deki bir öyküsünü, *Kırlangıç Yuvasındaki Kadın*'ı bu yargının dışında tutmalıyım.)

Buna karşılık bu öyküler, garip bir biçimde, Babel'i anımsatıyor. Onun *Odessa Öyküleri*'ni.

Abidin, Sovyetler Birliği'ne gittiğinde Babel'le tanışmış ve aralarında yakın bir dostluk oluşmuştu. Ne var ki, *Yeditepe Öyküleri*'nin ilki yayımlandığında, Abidin, Rusya'da değildi, henüz Rusça da bilmiyordu. O yıllarda, Babel'in öykülerinin Fransızcaya çevrildiğini ise sanmıyorum. Dolayısıyla, bu yakınlık, bu benzerlik habersiz bir yakınlık olsa gerektir.

Abidin, gençlik yıllarında, arada bir Tophane'deki esrar tekkelerine uğradığını, o yöredeki yosmalarla, esrarkeşlerle, toplumun lümpen tabakasıyla "tanıştığını" anlatırdı. O günlerden kalan birçok deseninde bu insanların yüzlerini görürüz.

Yaklaşık yetmiş yıl sonra, bu öyküleri, kitaplıkların karanlık köşelerinden bulup çıkararak yorulmaz Turgut Çeviker'in çabalarıyla *Yeditepe Öyküleri*, işte bu desenlerden birkaçının eşliğinde okuyucuya ulaşıyor.

Dediğim gibi, Abidin, ölümünden sonra da, bizleri şaşırtmaya devam ediyor.

Ferit EDGÜ
Kandilli, Mart 2001

P.S. Kitabın sonunda yer alan iki kısa film öyküsü de Abidin'in ardında bıraktığı "kâğıtlar" arasında bulundu. Onlar da, *Yeditepe Öyküleri*'nin devamı olarak okunabilir, düşüncesiyle bu kitapta yer vermeyi uygun buldum.

İkinci baskıya ek

Yeditepe Öyküleri yayımlandıktan sonra, yazarın 1931 yılında *Artist* dergisinde yayımlanan iki öykücüğü ile 1938'de *S.E.S.* dergisinde yayımlanan bir öyküsüne ulaştık. *Artist*'te yayımlanan öykücüklerini, Abidin'in ilk yazı denemeleri olarak değerlendirmek sanırım yanlış olmaz: Yazarımız bu öyküler yayımlandığında on dokuz yaşlarındadır.

YEDİTEPE ÖYKÜLERİ

I. ÖYKÜ

Yeditepe hiç de bildiğiniz gibi değildir. Yeditepe, yedi derya, yedi rüzgâr, yedi gurbet bağlar. Yeditepe'ye balık akın etti mi, denize basıp İsa gibi dolaşırsınız, balığın kaldırımından farkı yoktur.

Balık akın etti mi, vatandaşlar kazma kürekle cadde-leri savunurlar.

Balık akın etti mi, denizleri bıçakla yarılmaz bir koku kaplar, kediler sarhoş dolaşır, âşıklar çiğ ve canlı balıklarla birbirini okşar, bu böyle. Yeditepe'de bu böyle.

Derken denizlerden haber gelir: Uskumru geliyor!

“Uskumru geliyor” çığlıklarını işiten gebe hatunlar çocuk düşürür, Rum balıkçılar istavroz çıkarır, minarelerde müezzinler haykırır, askerler selâm verir, meyhane müşterileri ayağa kalkar, genelevde faaliyet durur, deniz dibinde iki sıra çurçur, iki sıra kayabalığı heyecanla haykırır:

— Yaşa, yaşa, bin yaşa!

Refet işte böyle bir denizde böyle reis yetişmişti.

(Refetreis'in ismi “Refet Reis” olarak telâffuz edildi.)

Denizler, Refet Reis'e miras kalmıştı, bütün denizler!

Refet Reis'in malûmatı yerindedir, iki ayazın bir lodos ettiğini bilir, bulutlar “kazayağı” olunca neticeyi bilir, bilir oğlu bilir.

Neyse.

Refet Reis sekiz yaşında mutsi olmuş, gemi ve gemicilerin her türlü ihtiyaçlarını öğrenmişti. Refet Reis işe başladıktan altı ay sonra, çeyrek payı almış, sene sonunda Bodos'ta diktirilmiş bir lacivert elbiseye sahip olmuştu.

“Abazo fingo” ne demek? Refet Reis bilir. Fingo ile babafingo arasındaki dağlar taşlar kadar farkı bilmeyenden hayır beklemeysin; Refet Reis'in fikri budur.

Salyaduran beri kaymış diye diye reis adam olmuş, bir yelkenliye kancayı atmıştı.

Refet Reis'in, Yeditepe'de, ünü bilhassa bodrum katta büyüktür.

Refet Reis karaya ayak basınca, şehir kıvıldır, birdenbire uyandırılmış bir kız edasıyla gerilir.

Yeditepe, Reis'in yatak odası idi. Karada canavarlaşan Reis, denizde ağzını bozamaz, anasına misafirliğe gitmiş gibi rabıtayı muhafaza ederdi. Karada, Reis fırtınaların vekili idi, sesini işitince kepenkler kapanır, ışıklar söner, kapılar kilitlenir.

Refet Reis dünyanın sularla örtülü olduğunu bilirdi. Bilirdi ki, “Kara” dediğimiz nesne, insanların defihacet etmelerinden ileri gelmiş yığınlardır, yoksa bir zamanlar insanlar hep gemilerde dolaşırdı. Bunu bildiği için, tâ uzakta gördüğü kıtalara Reis baş salları,

— Malûm, derdi.

Tepeler ne kadar yeşil, şehirler ne kadar çiçekli olursa olsun, işin içyüzünü bilenler için, kara gene karadır.

Yedi deryanın yedi ucundaki genelev sahibeleri Reis'in ahbabı sayılırdı. Singapur'da Madam Ameli'ye kuru karanfil götürür, romatizmalardan haber sorardı.

Odesa'nın Maldavankası'nda ikamet eden Madam Lubka Kazak için, Mısır Çarşısı'ndan kakule, zencefil alır, velhasıl dostlarını ihmal etmezdi.

Gel zaman git zaman işler karıştı, dünya karıştı, Reis bir tek sandalla cascavlak kaldı.

Reis, Yeditepe'nin tırtıllı sahilinde yerleşmiş, üstelik Evgeniya isminde bir ihtiyar yosmaya gönül vermişti.

İçinizde Evgeniya'yı unutmuş gibi duranlar var ama, mutlaka, bir zamanlar onu yakından, hani pek yakından tanırdınız.

Çilek kokusundan sendelediğiniz gecelerde ilk sevdiğiniz kimdi?

Binlerce ses cevap versin:

— Evgeniya!

Aşk size kim öğretti?

— Evgeniya!

O günler unutulur mu?

— Evgeniya!

Hayır, Evgeniya'nın göğsü unutulmazdı.

Ey sınıfta kalmış öğrenciler! Kara haberi pedere söylemeden önce, "Evgeniya" adını yüksek sesle söylersiniz, sorun kalmaz.

Gördünüz mü? Beybabanızın öksürüğü tuttu, boğulur gibi sofradan kalktı, koltuğuna oturdu, yakasına asılmış peçetesiyle, kızarmış yanaklarına serinlik verirken gördünüz mü, size nasıl şüpheli bakıyor?

Durmayın, bir daha,

— Evgeniya, deyip anlatın.

Sınıfta mı çaktınız, zararı yok. Komşu kızı mı öptünüz, zararı yok. Dürbünleri mi kırdınız, zararı yok, hiç zararı yok. Gördünüz ya!

Çilek kokusundan sendeleyener için Evgeniya sihirli kelimedir, hem de çok sihirli kelime.

Evgeniya bir zamanlar Yeditepe'nin üst katına çıktıktan sonra, tekrar bodrum katına avdet etmişti.

Tırtıllı Köy'de eczacıya metreslik ediyordu.

Bir zamanlar Kalafat Yerinde, Yusuf Usta'ya bombarta ısmarlayan Reis, Mısır'a lahana yapraklarında esrar kaçıran Reis, Kahire otellerinde Trostinbern isminde gemiciye ve bilumum İngilizlere yol vermeyen Reis, Rodos açıklarında bir İtalyan petrol tankerinin yolunu takayla kesen Reis, işbu geminin Clovinetea ismiyle maruf kaptanını (bir kadın meselesi yüzünden) otuz beş kişilik mürettebatı önünde asla söylenmeyecek şekilde utandıran Reis, havaya birkaç el silah atıp takaya tekrar binip basıp giden Reis, Tırtıllı Köy'de Evgeniya önünde baş eğişmiş, aşkın karanlık ve ıslak sefalarına dalmıştı. Reis siya siya ederken bile geceyi düşünürdü.

Reis, Evgeniya'nın hâlâ beyaz göğsüne bakarken Yeditepe'nin saadet gecelerini hatırlar, kendini karyoladan yere atardı.

Bir değil, Yeditepe'nin mahrem zevkleri Evgeniya'da başlamış, Evgeniya'da bitmişti.

Ne müthiş sırlar!

Reis yatağa dönerdi.

Reis, Yeditepe'nin erkek cinsinden olan halkını imha çarelerini düşünürdü. Öyle bir cinayet tasavvur ederdi ki, şehrin yüz bin penceresinden yüz bin Refet Reis girer, yüz bin bıçak, yüz bin kolun ucunda, karanlıkta yüz bin kere parıldayacak!

Ve yüz bin bıçak, yüz bin erkeğin kasıklarına, yüz bin kere saplanıp Evgeniya'da başlayıp biten yüz bin zevk fıçısını dökecekti, şehrin etrafında, kan lekesi yayılacaktı, koca bir leke!

Reis yerde yatarken bunları düşünür, tekrar yatağa dönerdi.

Evgeniya hem geçen gemilere hem geçen erkeklere ilgisizdi.

Reis ne bilsin ki kadınların ve denizin hafızası yok!

Evgeniya senede iki kez kiliseye gider, papazların taze ekmek içi kadar yumuşak seslerini dinler, bu işin içinde iş olduğunu hisseder ama n'olursa olsun, mumlar şenliktir.

Refet Reis, Evgeniya'yı ısırdıkça ortalık deniz kokar, Reis kendini karyoladan yere atardı, atmaya bile yatakta ayağa kalkar, rüzgârsız günlerde tatbik edilen "kırk köse ismini saymak" çaresine başvururdu. Dalyan karşısında, yanmış arsanın dibindeki kulübede yatakta ayağa kalkar, kırk köse ismi arar, açıklardan geçen gaz tankerlerinin evi hafif sarstığını hisseder, dimdik durur, sonra beyaz yatağa düşerdi.

Her öykünün bir sonu, her dalyanın bir delikanlısı vardır.

Reis'in evinin karşısında, dalyan kenarında uzun direğe oturmuş delikanlıya kim dayanır?

Delikanlı kayıkta ağları yoklaya yoklaya geçer, yalı genç kızları kızarır, hizmetçiler sinirli güler, sahil boyunca, tesadüf işte, hanımefendiler pencere önünde gömlek değiştirirdi.

İş olsun diye, Evgeniya, delikanlıyla işi pişirdi. İş olsun diye, yoksa başka bir şey değil.

Olan oldu, Refet Reis bu işi, ister istemez duydu.

O günlerde iki ayar bir lodos esmişti.

Yeditepe'nin mevsimi yoktur; poyraz eser, naftalinli sandıklardan kürkler çıkar; lodos eser, naftalinli sandıklara kürkler döner.

Üst, orta, alt ve bodrum kat meyhanelerinde sabırsızlık alâmetleri baş göstermişti, garsonlar söylüyordu,

çiroz geç kalmıştı, uskumrular denizlerde dünya görmüş, çocukluk sularına hasret kalmıştı. Sevgilinin tuzlu sularını geride bırakıp vatana dönüyorlardı.

Mezeler yüze yüze geliyordu.

Uskumrular zayıflamış, çiroz olmuştu. Geride çirozlar çeşit çeşit adalar, çiçek kuyruklu balıklar bırakmıştı. Geride çirozlar deniz dibinde kumar oynayan ölümler bırakmıştı. Geride çirozlar, belki, artık göremeyecekleri zevceler bırakmıştı, onlardan belki ebediyen ayrılırken çirozlar ağlamış, deniz dibinde ağlamak ne zor!

Kederinden koca deniz bile titredi ve denizde nedensiz bir ürperme gören gemici ürktü.

Meze geliyordu!

Delikanlı, dalyan direğinden kanlar içinde batan şehre baktı. Yeditepe'nin üstünde morarmış çılgın bulutlar gittikçe şişiyor, gide gide ufuklardan taşıyordu.

Martılar harman çevirmişti!

Deryalar lügatinden anlayanlar, martıların söylediklerini anlamıştı.

Martılar harman çevirmişti!

Dalyanda hamlacılar kaçıştı, deniz bir cam kadar sert ve hareketsiz. Denize bir taş atsanız yüzeyde kalacak.

Delikanlı, hâlâ direkte ne yapıyorsun?

Külübeden, Evgeniya'dan hâlâ işaret mi beklersin delikanlı?

Git delikanlı! Kaç delikanlı! Martılar, deryalar lügatinden feci bir kelime söylediler, kaç delikanlı!

Birden karanlık çöktü, gökten mor bir perde düştü, çocuklar yatak altına saklandı, açıklardan bir, Laçka pa-

taras, sesi geldi ve ilk gök gürlemesiyle bir tabancanın patlaması bir oldu.

Delikanlı olgun meyvelerin yavaşlığıyla direktten düştü.

Vah delikanlı!

Refet Reis bir şehirden fazlasına tahammül edemezdi.

Ve böylece tek kurşunla delikanlı ölüp gitti. Vah delikanlı!

Ve kıyamet koptu!

Fakir mahalleler yıkıldı, ağaçlar dış çekercesine söküldü, gemiler, kuşlar ve insanlar boğuldu (boğulurken kuşlar şarkı söyler, insanlar bağırır).

Mürekkepten kara bir deniz evreni kör etti ve delikanlı olgun bir meyve yavaşlığıyla direktten düştü.

Ey avratlar, delikanlı gürültüye gitmişti! Eyvah delikanlı! Canım delikanlı!

Sabahleyin, kahpe deniz, hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi duruyordu. O sabah naftalinli kürkler sandıklardan çıkmadı.

O sabah, yepyeni bir denizde, dünya baştan başlıyordu.

O sabah, uskumru sahillere hücum etti, dolu ağlar, dolu kepçeler; tencereler kaynıyordu, kediler kendilerini duvardan duvara atıyordu, sokaklar balıktan geçilmez oldu, tava kokusu Odesa'ya kadar gitti, göklerden çiroz yağdı, sevgilinin dudaklarında, yüzünde, kalçalarında, çiğ ve çıplak bir balık kokusu vardı, çırılçıplak bir koku.

Balıkçıların çektiği ağlardan bizim delikanlı çıktı.

Vah delikanlı! Vah vah delikanlı! Deniz dibinde onu kim ve nasıl soymuştu?

Bilirim de söylemem.

Delikanlıyı deniz dibinde hangi balık padişahı, hangi denizkızıyla zina ederken görmüşler?

Bilirim de söylemem.

Sabahleyin delikanlı son buseyi, bir ömürlük buseyi hangi balıktan aldı?

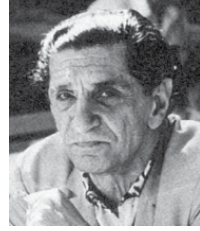
Bilirim de söylemem.

Evgeniya döndü.

Siz denizden ne anlarsınız?

Çağdaş sanatımızın öncü ismi
Abidin Dino, yalnızca usta bir
ressam değil, aynı zamanda
iyi bir edebiyatçıydı.

“Abidin, gençlik yıllarında,” arada bir Tophane’deki esrar tekkelere uğradığını, o yöredeki yosmalarla, esrarkeşlerle, toplumun lümpen tabakasıyla ‘tanıştığını’ anlatırdı. O günlerden kalan birçok deseninde bu insanların yüzlerini görürüz. Yetmiş yıldan fazla bir zaman sonra, *Yeditepe Öyküleri*, onları kitaplıkların karanlık köşelerinden bulup çıkararak yorulmaz Turgut Çeviker’in çabalarıyla, işte bu desenlerden birkaçının eşliğinde okuyucuya ulaşıyor.”

FERİT EDGÜ

Abidin Dino’nun 1934-1940 yılları arasında kaleme aldığı bu beş küçük öykünün, dönemin Türk öykücülüğünde benzeri olmadığı görülüyor. Buna karşılık bu öyküler, Ferit Edgü’nün deyişiyle, garip bir biçimde İzak Babel’i anımsatıyor, onun *Odessa Öyküleri*’ni.

Yeditepe Öyküleri’ni, Dino’nun ardında bıraktığı “kâğıtlar” arasında bulunan iki kısa film öyküsüyle ve ilk kez yayımlanan üç öykü eşliğinde sunuyoruz.

Kapak resmi: ABİDİN DİNO (*Esrarkeşler*’den)

ISBN 978-975-07-0897-8

9 789750 708978